

*Een baan als **alle** andere?!*

DE
RECHTSPOSITIE
VAN
DEELTIJD
HUISHOUDELIJK
PERSONEEL

Leontine Bijleveld & Eva Cremers

Een baan als alle andere?!

?!

DE
RECHTSPOSITIE
VAN
DEELTIJD
HUISHOUDELIJK
PERSONEEL

Colofon

ISBN: 978-90-79931-03-3

NUR: 825

Hoewel bij deze uitgave de uiterste zorg is betracht, kan voor de aanwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden auteurs en uitgever deswege geen aansprakelijkheid.

© 2010 L.W. Bijleveld en E. Cremers-Hartman

Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij subsidie van het bestuur van het voormalige Clara Wichmann Instituut.

Ontwerp: Frissewind_visuele_communicatie, Amsterdam, BNO

Druk: Grafinoord, Assendelft

Uitgave van: Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann

Postbus 9520

2300 RA Leiden

www.vrouwenrecht.nl

info@vrouwenrecht.nl

Voorwoord

Deeltijd huishoudelijk personeel bestaat voor ten minste 95 procent uit vrouwen. Deze vrouwen hebben nooit een deugdelijke rechtsbescherming gehad. Tijdens parlementaire debatten die in 2006 zijn gevoerd over de regeling *Dienstverlening aan huis* waarbij hun rechtspositie is verslechterd, heeft het gegeven dat het om vrouwenarbeid gaat geen rol gespeeld. De noodzaak van een toetsing aan het verbod van discriminatie op grond van geslacht is door niemand in het parlement uitdrukkelijk aan de orde gesteld. Een ruime meerderheid van de parlementariërs zag ook geen reden de rechtspositie van deze werknemers te toetsen aan andere algemene uitgangspunten van het sociaal recht. Tegen deze achtergrond is dit onderzoek naar de rechtspositie van deeltijd huishoudelijk personeel van start gegaan.

Deze studie maakt deel uit van een omvangrijker project dat op ons initiatief in de tweede helft van 2007 is gestart. We hebben een aantal studiebijeenkomsten georganiseerd als bestuurslid van de Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann (VVR). Berichten over de verslechtering van de rechtspositie van werknemers in de thuiszorg als gevolg van de invoering van de Wmo waren een directe aanleiding. Veel werknemers moesten op werkgeversgezag een overstap maken naar de alfahulpconstructie. Op volgende bijeenkomsten is eveneens de rechtspositie van het andere deeltijd huishoudelijk personeel besproken. Op uitnodiging hebben aan de discussies vertegenwoordigers van diverse organisaties en belangengroepen deelgenomen: BLinN, Abvakabo FNV, SP, Respect NL en CFMW (Commission Filippino Migrant Workers). Deze bijeenkomsten hadden mede tot doel krachten te bundelen om de rechtspositie van deeltijd huishoudelijk personeel beter op de kaart te zetten. In oktober 2008 heeft de expert-meeting *The legal position of (Migrant) Domestic Workers* plaatsgevonden, waaraan nog andere organisaties en belangengroepen hebben deelgenomen, zoals FNV Bondgenoten en E-quality, naast advocaten en onderzoekers.¹ In februari 2009 hebben we op een bijeenkomst van FENN (Feminist Economics Network in the Netherlands) resultaten van deze studie gepresenteerd. Daar is het plan geopperd op een bijeenkomst de discussie aan te gaan met politici over de resultaten van dit onderzoek met het doel betere wet- en regelgeving te bewerkstelligen. Al met al is een netwerk van deskundige betrokkenen opgebouwd waarop we ook in de toekomst een beroep kunnen doen bij het

¹ Zie Bijleveld 2008. Engelstalige versie op <http://www.vrouwenrecht.nl/opinie/openbaar>

ontplooiën van verdere activiteiten ter verbetering van de rechtspositie van het deeltijd huishoudelijk personeel.

Dit onderzoek en ook de overige activiteiten zijn voor een belangrijk deel mogelijk gemaakt met de financiële en morele steun van het bestuur van de Stichting Clara Wichmann Instituut. We spreken onze erkentelijkheid hiervoor graag uit aan Carien Evenhuis, Mac Vijn en Jenneke van Pijpen.

Ook zijn we de deelnemers aan de verschillende bijeenkomsten veel dank verschuldigd voor hun inspirerende inbreng.

Aanvankelijk meenden we te kunnen volstaan met een omvattende maar kortdurende actualisering van de eerdere notitie *Rechtspositie van huishoudelijk personeel*.² Die notitie dateert van 2002 en is geschreven door Eva Cremers en Rikki Holtmaat in opdracht van de FNV, met Leontine Bijleveld en Catelene Passchier in de rol van feitelijke opdrachtgevers. Die notitie gaf een goed overzicht van de diverse knelpunten maar bleek achteraf te summier voor onze ambitie. Gaandeweg wilden we een boekwerk tot stand brengen ten behoeve van proefprocessen, voor beleidsbeïnvloeding door belangengroepen en als informatieverschaffing aan politici die verandering op dit terrein willen. Omdat meer informatie moest worden vergaard en weergegeven, groeide deze studie uit tot een naslagwerk 'rechtspositie deeltijd huishoudelijk personeel'. Uiteindelijk hebben we in april 2010 de laatste hand gelegd en hebben we dit onderzoek afgerond, ruim een jaar later dan in aanvang was beoogd.

In januari/februari 2010 vond een belangrijke gebeurtenis plaats tijdens de 45ste sessie van CEDAW, het toezichthoudend orgaan inzake de naleving van het VN-vrouwenverdrag. Het Comité heeft geconcludeerd dat Nederland in strijd handelt met het VN-vrouwenverdrag door deeltijd huishoudelijk personeel in een uitzonderingspositie te plaatsen. CEDAW heeft Nederland dringend aanbevolen deze vrouwen volledige rechtsbescherming toe te kennen. De resultaten van dit onderzoek en de persoon van Leontine Bijleveld als co-rapporteur van de NGO's hebben een duidelijke rol vervuld bij de informatieverstrekking aan CEDAW.

Vanwege hun specifieke deskundigheid en betrokkenheid willen we enkele personen met name bedanken. Susanne Burri (Universiteit Utrecht), Malva Driessen (Universiteit Maastricht) en Rikki Holtmaat (Universiteit Leiden) hebben de hoofdstukken negen

en tien over het internationale juridische kader meegelezen en becommentarieerd. Mac Vijn (Bosch Advocaten te Amsterdam) heeft dit gedaan voor hoofdstuk vijf dat handelt over de positie van de alfahulpen. We bedanken hen hartelijk voor de zinvolle opmerkingen en suggesties.

Verder willen we Irene Asscher-Vonk, emeritus hoogleraar Sociaal Recht Radboud Universiteit Nijmegen, bedanken voor haar consequente aandacht voor de rechtspositie van deeltijd huishoudelijk personeel. Decennialang heeft ze een verbetering van deze positie bepleit in de literatuur, bij de Sociaal-Economische Raad en bij de Centrale Raad van Beroep.

Rest ons nog te melden dat we ook na verschijning van deze studie zullen proberen ons eigen dossier actueel te houden. Aanvullingen zijn, net als kritiek, welkom op info@vrouwenrecht.nl. Voorts zullen we in de toekomst met de VVR andere activiteiten ontplooiën met het doel de rechtspositie van het deeltijd huishoudelijk personeel te verbeteren.

Amsterdam/Leiden april 2010,

Leontine Bijleveld en Eva Cremers

² Cremers & Holtmaat 2002.

1. INLEIDING

Deel 1 – Het juridische kader

2.	RECHTSPOSITIE VAN DEELTIJD HUISHOUELIJK PERSONEEL TOT 2007	
2.1	Inleiding	19
2.2	Uitzonderingspositie in het arbeidsrecht	19
2.2.1	Arbeidsovereenkomst	19
2.2.2	Ontslagbescherming BBA niet van toepassing	21
2.2.3	Beperking informatieplicht werkgever	22
2.2.4	Beperking loondoorbetalingsplicht bij ziekte	23
2.2.5	Privé-karakter arbeidsverhouding	24
2.3	Uitzonderingspositie binnen het sociale zekerheidsrecht	25
2.3.1	Werknemersbegrip	25
2.3.2	Uitsluiting werknemersverzekeringen	26
2.3.3	Toegang tot vrijwillige werknemersverzekeringen	28
2.3.4	Rechten als beroepsbeoefenaar op arbeidsovereenkomst	28
2.4	Uitzonderingspositie in het fiscaal recht	30
2.5	Knelpunten	31
3.	RECHTVAARDIGING UITZONDERINGSPOSITIE	
3.1	Inleiding	34
3.2	Rechtvaardiging binnen het arbeidsrecht	34
3.2.1	Rechtvaardiging door de wetgever	34
3.2.2	Kritische kanttekeningen in de literatuur	38
3.3	Rechtvaardiging binnen het sociale zekerheidsrecht	40
3.3.1	Rechtvaardiging door de wetgever	40
3.3.2	Kritische kanttekeningen in adviezen en literatuur	42
3.4	Knelpunten	45
4.	REGELING 'DIENSTVERLENING AAN HUIS' – WIJZIGING RECHTSPOSITIE 2007	
4.1	Inleiding	48
4.2	Inhoud regeling 'Dienstverlening aan huis'	48
4.2.1	Gewijzigde bepalingen	48
4.2.2	Uitbreiding omvang dienstbetrekking	49
4.2.3	Aard van de werkzaamheden	50
4.3	Rechtvaardiging van de regeling	51
4.4	Parlementaire behandeling	52
4.5	Publiciteitscampagne en voorlichting	55
4.6	Knelpunten	56

Deel 2 – De bijzondere groepen

5.	ALFAHULPEN	
5.1	Inleiding	61
5.2	Alfahulpconstructie	61
5.3	Driehoeksverhouding alfahulp – cliënt – instelling	63
5.4	Alpha-overeenkomst en het BW	66
5.5	Eigen bijdrage voor alfahulpverlening	67
5.6	Een duaal stelsel?	68
5.7	Alfahulpen en de fiscus	69
5.8	Alfahulpen na invoering van de Wmo	71
5.9	Verbeteringen in het vooruitzicht?	76
5.10	Misverstanden en mythes rond alfahulpverlening	80
5.11	Knelpunten	81
6.	PGB-ZORGVERLENERS	
6.1	Inleiding	86
6.2	SVB, zorgkantoor en budgethouder	87
6.3	Tarieven en budgetten	90
6.4	Voorbeeld arbeidsovereenkomst en het BW	92
6.5	Deeltijd huishoudelijk personeel, freelancers, zzp-ers en pseudo-zelfstandigen	97
6.6	Knelpunten	102
7.	HUISHOUELIJK PERSONEEL UIT HET BUITENLAND, TOPNANNY'S EN REGELTANTES	
7.1	Inleiding	106
7.2	Migrant Domestic Workers	106
7.3	Au Pairs	111
7.4	Nieuwe bemiddelaars: Regeltante en Topnanny	113
7.5	Knelpunten	115

Deel 3 – Het politieke kader

8.	HET DEBAT OVER DE MARKT VOOR PERSOONLIJKE DIENSTVERLENING	
8.1	Inleiding	121
8.2	Witte werksters-regeling	121
8.3	Adviezen van de Raad voor Werk en Inkomen	123
8.3.1	Huis houden op de markt	123
8.3.2	Afhoudende reactie Kabinet Balkenende II	126
8.3.3	Vervolgadvies – Huis houden op de markt (2)	127
8.3.4	Kabinetsreactie op Adviezen RWI en SER	129
8.3.5	Reactie Tweede Kamer	130
8.4	Knelpunten en aanknopingspunten	131

Deel 4 – Het internationale juridische kader

9.	INTERNATIONALE VERPLICHTINGEN	
9.1	Inleiding	137
9.2	EU-recht	137
9.2.1	Verbod van discriminatie op grond van geslacht	137
9.2.2	In gebreke wegens uitsluiting arbeid in particulier huishouden	142
9.2.3	EG-richtlijn inzake deeltijdarbeid	145
9.2.4	EG-Richtlijn inzake informatieverplichting werkgever	146
9.3	VN-vrouwenverdrag	147
9.4	ILO-verdrag 175	151
9.5	Knelpunten	153
10.	GEEN OBJECTIEF GERECHTVAARDIGD ONDERSCHIED	
10.1	Inleiding	158
10.2	Objectieve rechtvaardigingstoets	159
10.3	Objectief gerechtvaardigd sociaal beleid	160
10.4	Inperking beoordelingsvrijheid in latere jurisprudentie	164
10.5	Beoordelingscriteria Hof van Justitie samengevat	167
10.6	Beoordelingsvrijheid en uitzondering huishoudelijk personeel	169
10.7	Uitzonderingspositie objectief gerechtvaardigd?	171
10.7.1	Eerste stap: legitieme doelen?	171
10.7.2	Tweede stap: passend en noodzakelijk?	177
10.8	Conclusie	180
11.	SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	
11.1	Samenvatting en conclusies	183
11.1.1	Deeltijd huishoudelijk personeel in kort bestek	183
11.1.2	Uitzonderingspositie deeltijd huishoudelijk personeel	185
11.1.3	Rechtvaardiging uitzonderingspositie door wetgever	185
11.1.4	Uitzonderingspositie in strijd met internationale verplichtingen	187
11.1.5	Uitzonderingspositie veroorzaakt marktverstoring	188
11.2	Aanbevelingen	189
11.2.1	Afschaffen uitzonderingspositie deeltijd huishoudelijk personeel	189
11.2.2	Bevordering goed werkgeverschap en naleving wet- en regelgeving	190
11.2.3	Meer sociaal verzekerde persoonlijke dienstverlening en meer markt	192
	Lijst van afkortingen	196
	Literatuur	198
	Lijst van websites en elektronische publicaties	206
	Over de Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann	208

INLEIDING

1

Is het anno 2010 nog gerechtvaardigd dat voor een specifieke vorm van vrouwenarbeid slechts marginale sociale bescherming bestaat? Dit is de hoofdvraag van deze studie. De vraag is toegespitst op de rechtspositie van personen die huiselijke of persoonlijke diensten verrichten bij een particulier thuis terwijl ze bij die particulier in dienst zijn. Deze groep personen bestaat voor ten minste 95 procent uit vrouwen. Het gaat om vrouwen die bij een particulier het huis schoonmaken, om alfahulpen en om werknemers die huishoudelijke of persoonlijke zorg bieden aan zorgvragers met een persoonsgebonden budget (PGB). Het gaat dus om werk dat een particulier gewoon uitbesteedt en om zorgverlening in het kader van de uitvoering van de Wet op de maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). We duiden deze categorie werknemers in navolging van Peters aan als deeltijd huishoudelijk personeel.¹

Vanaf de opkomst van het sociaal recht hebben werknemers die huiselijke of persoonlijke diensten verrichten, een slechtere rechtspositie gehad dan andere werknemers. Er is een tijdlang sprake geweest van een volledige uitsluiting van de werknemersverzekeringen en van het BBA. In 1967 is dit gewijzigd door voor de uitsluiting van de socialezekerheidswetgeving een nieuw criterium te introduceren. De uitzonderingspositie is toen beperkt tot werknemers die wekelijks 'op minder dan drie dagen' bij hun werkgever huiselijke of persoonlijke diensten verrichten. Dat criterium is later ook in arbeidsrechtelijke wet- en regelgeving overgenomen. Sindsdien is de uitzonderingspositie gebaseerd op zowel de aard van het werk als de omvang van de dienstbetrekking.

Met de invoering van de regeling *Dienstverlening aan huis* per 2007 is de rechtspositie van deeltijd huishoudelijk personeel in twee opzichten gewijzigd. In de eerste plaats is de uitzonderingspositie binnen het arbeidsrecht, socialezekerheidsrecht en fiscale recht gaan gelden voor werknemers die 'op minder dan vier dagen' in een particulier huishouden werken. In de tweede plaats is aan de verschillende bepalingen in wet- en regelgeving een nieuw lid toegevoegd om te verduidelijken dat 'het verlenen van zorg aan de leden van het huishouden' wordt aangemerkt als 'het verrichten van diensten ten behoeve van het huishouden'. Er zou geen misverstand over mogen bestaan dat ook het verlenen van zorg, al dan niet via een PGB of alfahulpverlening, onder de regeling valt. De regeling, die vrijwel geruisloos is doorgevoerd, betekent een verdergaande verslechtering van de rechtspositie van deeltijd huishoude-

lijk personeel. Deze verslechtering is een belangrijke reden geweest om dit onderzoek ter hand te nemen.

Ook de berichten over de verslechtering van de rechtspositie van werkneemsters in de thuiszorg als gevolg van de invoering van de Wmo in 2007 waren aanleiding voor dit onderzoek. Eén van de gevolgen was dat werkneemsters die eerst onder de CAO Thuiszorg vielen, onder werkgeversdruk hebben moeten overstappen naar de alfahulpconstructie, om op die manier met een slechtere rechtspositie huishoudelijke zorg te leveren. De alfahulpen vallen onder de regeling *Dienstverlening aan huis*.

Er is al geruime tijd een debat gaande over het stimuleren van de persoonlijke dienstverlening aan huis. De invoering van de regeling *Dienstverlening aan huis* houdt hiermee verband. De rapporten van de Raad voor Werk en Inkomen (RWI) *Huis houden op de markt (1) en (2)* hebben in het debat een belangrijke rol gespeeld.² Deze rapporten zijn in 2006 verschenen. In de rapporten worden voorstellen gedaan die kunnen leiden tot verbetering van de rechtspositie van een deel van het deeltijd huishoudelijk personeel. Voor een ander deel echter zou uitvoering een forse achteruitgang in rechtspositie betekenen. Het is de vraag of de RWI zich voldoende verdiept heeft in de sociaalrechtelijke aspecten van de problematiek.

Het debat over de persoonlijke dienstverlening moet ons inziens een nieuwe impuls krijgen, waarbij de aandacht vooral moet uitgaan naar wie de werknemers zijn die dit werk verrichten. Het gegeven dat dit hoofdzakelijk vrouwen zijn, heeft tot nu toe nauwelijks een rol gespeeld. De uitsluiting van deeltijd huishoudelijk personeel van veel rechtsbescherming waarop andere werknemers wel aanspraak kunnen maken, is een vorm van indirect onderscheid op grond van geslacht. Dit zou een centraal thema moeten zijn waarbij voortdurend de vraag aan de orde moet komen of het gerechtvaardigd is om deze uitsluiting te laten voortduren. De vraag naar de objectieve rechtvaardiging van deze indirect discriminerende wetgeving is in parlementaire en andere publieke debatten van de afgelopen tien tot vijftien jaar echter niet meer gesteld. In die debatten is niet opgepikt dat in de SER-adviezen over de personenkring van werknemersverzekeringen hiervoor wel aandacht is gevraagd.³

Het verbod van discriminatie op grond van geslacht is verankerd in art. 1 Grondwet, in de Algemene wet gelijke behandeling (Awgb) en

¹ Peters 2006.

² RWI 2006 I en II.

³ SER-advies 04-09 en 06-07.

de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid (Wgb). De regelgeving waarmee deeltijd huishoudelijk personeel rechtsbescherming wordt onthouden, zou hiermee niet in strijd mogen zijn. Tevens geldt het wettelijke verbod van discriminatie op grond van arbeidsduur waaraan werknemers die in deeltijd werken bescherming kunnen ontnemen. Dit verbod is uiteraard ook van toepassing op deeltijd huishoudelijk personeel. De wetgever blijkt dat vaak te vergeten.

Nederland heeft ook tal van internationale verplichtingen op grond waarvan discriminatie op grond van geslacht is verboden. De Nederlandse wetgeving mag hiermee niet in strijd zijn. Naast het recht van de Europese Unie valt ondermeer te wijzen op het VN-vrouwenverdrag. Dit laatste verdrag gaat overigens een stap verder en kent het verbod van vrouwendiscriminatie. Voor de rechtspositie van deeltijd huishoudelijk personeel is ook ILO-verdrag 175 inzake deeltijdarbeid van belang. De verslechtering van de rechtspositie met de invoering van de regeling *Dienstverlening aan huis* is niet in overeenstemming met het verdrag en Nederland is hierover inmiddels op de vingers getikt.⁴

Nederland krijgt meer en meer te maken met kritiek van internationale toezichthouders. De Europese Commissie heeft Nederland in gebreke gesteld over de manier waarop de kaderrichtlijn voor arbeid en beroep (Richtlijn 2000/78/EG) is omgezet in Nederlands recht.⁵ De categorale uitsluiting van arbeid in een particulier huishouden van de Awgb is een van de kritiekpunten en raakt rechtstreeks de positie van het huishoudelijk personeel.

In februari 2010 heeft CEDAW, Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, Nederland ernstig gekapitteld over de slechte rechtsbescherming van het deeltijd huishoudelijk personeel. CEDAW is het orgaan dat toezicht houdt op de naleving van het VN-vrouwenverdrag door de lidstaten. CEDAW heeft geconcludeerd dat Nederland op dit punt in strijd handelt met het VN-vrouwenverdrag en dringend aanbevolen het deeltijd huishoudelijk personeel volledige rechtsbescherming toe te kennen.⁶

In het debat over de persoonlijke dienstverlening moet ook in de beschouwing worden betrokken aan welke kenmerken de groep voldoet die het huishoudelijk werk verricht. Een deel van het huishoudelijk personeel bestaat uit 'de werkster' die op een of meerdere dagen bij een particulier thuis het huis schoonmaakt of op kinderen past. Dit zijn vrouwen met of zonder migrantenach-

tergrond die over een burgerservicenummer beschikken. Het zijn echter ook vrouwen die bekend staan als de 'migrant domestic workers' en die veelal ongedocumenteerd (zonder geldig paspoort) zijn. Daarnaast zijn er de werknemers die belast zijn met de uitvoering van zorgtaken die de overheid op grond van de Wmo en AWBZ moet leveren aan zorgbehoevenden. Daar gaat het dus om zorg die met publieke middelen wordt gefinancierd. Dit zijn de alfahulpen en de werknemers die ingeschakeld worden door een zorgvrager die over een Persoonsgebonden budget (PGB) beschikt. Ook zij vallen onder de regeling *Dienstverlening aan huis*. Iedere groep brengt zo haar eigen problematiek mee.⁷

Opzet van de studie

Deze studie heeft als doel de huidige rechtspositie van het deeltijd huishoudelijk personeel duidelijk in kaart te brengen en een aanzet te geven voor verbetering van die positie. In vier delen wordt vanuit een verschillende invalshoek de positie van het deeltijd huishoudelijk personeel besproken:

Deel 1 Het juridische kader

Dit deel bestaat uit de hoofdstukken 2, 3 en 4. De rechtspositie van het huishoudelijk personeel en de ontwikkeling in de loop der tijd is hier aan de orde. Het systeem van uitsluiting en verminderde rechtsbescherming binnen het arbeidsrecht, socialezekerheidsrecht en fiscale recht wordt toegelicht. Ook wordt verslag gedaan van de argumenten die de wetgever op verschillende momenten heeft aangevoerd ter rechtvaardiging van deze uitzonderingspositie. De kritiek die hierop is uitgeoefend in de juridische literatuur en in adviezen wordt eveneens besproken.

Deel 2 De bijzondere groepen

Ook dit deel kent drie hoofdstukken. In de hoofdstukken 5, 6 en 7 komen achtereenvolgens de eerder genoemde bijzondere groepen deeltijd huishoudelijk personeel aan de orde: alfahulpen, PGB-zorgverleners en ander huishoudelijk personeel, waaronder dat uit het buitenland. Omdat au pairs door sommigen tot de laatste categorie moeten worden gerekend, wordt hun positie ook in hoofdstuk 7 besproken. In dit hoofdstuk gaat de aandacht eveneens uit naar de rol van bemiddelingsbureaus en de invloed die hiervan uitgaat op de rechtsbescherming van deeltijd huishoudelijk personeel.

⁴ ILO 2010, p. 646.

⁵ Inbreuknr. 2006/2444; *Kamerstukken II 2007/08*, 27 017, nr. 34; *Kamerstukken II 2009/10*, 28 481 en 27 017, nr. 6.

⁶ CEDAW 2010, Concluding comments nr. 38 en 39.

⁷ Gastouders worden als specifieke groep buiten beschouwing gelaten, hoewel een aantal van hen ook als deeltijd huishoudelijk personeel werkt. Reden is dat dan ook het complexe kinderopvangdossier beschreven zou moeten worden en dat voerde te ver in het kader van deze studie. Voor zover gastouders als deeltijd huishoudelijk personeel werkt zijn de gesignaleerde problemen en de aanknopingspunten voor verbetering voor hen evenzeer relevant.

Deel 3 Het politieke kader

Hoofdstuk 8 schetst het verloop van het politieke en maatschappelijke debat over het stimuleren van de persoonlijke dienstverlening vanaf de jaren negentig. De regeling *Dienstverlening aan huis* vormt hiervan een voorlopig sluitstuk. De inhoud van de RWI-rapporten *Huis houden op de markt (1) en (2)* wordt in dit hoofdstuk besproken en eveneens het draagvlak voor de voorstellen van de RWI. Nagegaan wordt of de RWI-voorstellen aanknopingspunten bieden in het perspectief van deze studie.

Deel 4 Het internationale juridische kader

Dit deel bestaat uit de hoofdstukken 9 en 10. In hoofdstuk 9 wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste internationale verplichtingen die een rol spelen bij de beoordeling van de juridische toelaatbaarheid van zowel de uitzonderingspositie als de verslechtering van deze positie met de invoering van de regeling *Dienstverlening aan huis*. In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken over de toelaatbaarheid van de Nederlandse wetgeving die deeltijd huishoudelijk personeel minder rechten toekent. Ook over het nalaten om op gezette tijden te onderzoeken of deze benadeling kan worden opgeheven, worden conclusies getrokken in het licht van de internationale verplichtingen. Hetzelfde geldt voor de verslechtering in positie met de invoering van de regeling *Dienstverlening aan huis*.

In hoofdstuk 10 wordt besproken of de uitzonderingspositie van deeltijd huishoudelijke personeel objectief gerechtvaardigd kan worden geacht. De wetgever maakt direct onderscheid op grond van arbeidsduur en indirect onderscheid op grond van geslacht. Dit is niet gerechtvaardigd tenzij de gebruikte argumenten de objectieve rechtvaardigingstoets kunnen doorstaan. De objectieve rechtvaardigingstoets wordt toegelicht aan de hand van de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie. Vervolgens worden de argumenten van de wetgever om deeltijd huishoudelijk personeel op verschillende deelterreinen van het sociaal recht aan de objectieve rechtvaardigingstoets onderworpen.

Hoofdstuk 11 is het slothoofdstuk met een samenvatting van de belangrijkste bevindingen en conclusies. Daarnaast formuleren we aanbevelingen, waarbij zo realistisch mogelijk in kaart wordt gebracht wat de effecten daarvan zouden kunnen zijn.

Elk hoofdstuk kent zijn eigen voetnoten met een verkorte verwijzing. Aan het slot van deze publicatie wordt alle gebruikte literatuur geordend weergegeven. Tevens is een overzicht van geraadpleegde websites opgenomen.

De afronding heeft veel meer tijd gekost dan bij aanvang was voorzien. In de loop van deze studie voltrokken zich diverse keren min of meer onvoorziene wijzigingen die noopten tot herschrijven van eerdere teksten. Wij hebben ons zo goed mogelijk van onze taak gekweten. De sluitingsdatum voor de laatste check van regelgeving en jurisprudentie lag in december 2009. Enkele ontwikkelingen die in 2010 plaatsvonden, konden echter niet onbesproken blijven en zijn toch nog meegenomen. Zoals de Concluding Observations van CEDAW.